

Stenföremålsbeståndet

Målet för denna undersökning av stenföremålen är att försöka utreda boplatsens kronologiska och stratigrafiska skeden. Utifrån keramiken kan man konstatera, att boplatsen har varit i användning från den typiska kamkeramikens tid till slutet av stenåldern, i huvudsak dock under Pyheensiltaskedet. De viktigaste problemställningarna i anslutning till stenföremålen är: 1) Kan man i stenmaterialet iakttaga samma kronologi som i keramiken? 2) Kan man utifrån utbredningen av olika föremålstyper säga något om boplatsens användning under olika tider? 3) Kan man se något samband mellan stenföremålen och boplatsens groppkeramik? 4) Förekommer det skillnader i användningen av råmaterial under olika tidsperioder? 5) Kan man utifrån stenföremålsbeståndet säga något om boplatsens näringar? 6) Varför är mängden porfyritavslag på boplatsen så stor?

Genom jämförande föremålsstudier kan man göra en ungefärlig typindelning av stenmaterialet. Fyndmaterialets utbredning har legat till grund vid försöken att klarlägga den horisontala och vertikala stratigrafien samt kronologin. Koncentrationerna av vissa föremålstyper kan även belysa eventuella interna aktivitetsområden på boplatsen, som t.ex. arbetsplatser. Fyndkoncentrationer av avslag, liksom av brynen och bultstenar kan tyda på, att man har tillverkat föremål på platsen. Det behandlade materialet kommer från utgrävningarna åren 1994–1998.

Stenföremål

På de områden som undersökts åren 1994–1998 har man tillvaratagit sammanlagt 198 slipade stenföremål eller fragment av sådana. Därutöver påträffades sammanlagt 52 bitar av slipade stenföremål; från vilka föremål de härstammar kan man inte avgöra.

En ungefärlig indelning av föremålen i följande grupper har gjorts, för några undergrupper har föremålen därtill grupperats enligt uppmätta egenskaper. Mejslarnas antal är 38. Bland dem kan följande undergrupper urskiljas: hålmejslar (1 st.), krummejslar (4 st.) och flatmejslar (33 st.). De sistnämnda åter har indelats i tre undergrupper: miniatyrmejslar (10 st.), medelstora mejslar (6 st.) och smalmejslar (3 st.), de återstående 14 mejslarna har en mera tillfällig form. I materialet finns vidare 4 yxor, 9 pilspetsar och 4 sänken. Dessutom innehåller materialet 6 hålstenar, 3 s.k. bultstenar, 4 stenskivor, 13 hela brynen och 82 fragment samt ett hänge av skiffer.

På platsen hittades också oslipade föremål och fragment av sådana. Den till antalet största gruppen, 24 exemplar, är tillslagna föremål av porfyrit. Dessa har grupperats enligt de kriterier C. F. Meinander använde vid sin beskrivning av materialet från Kolsvidja (1957

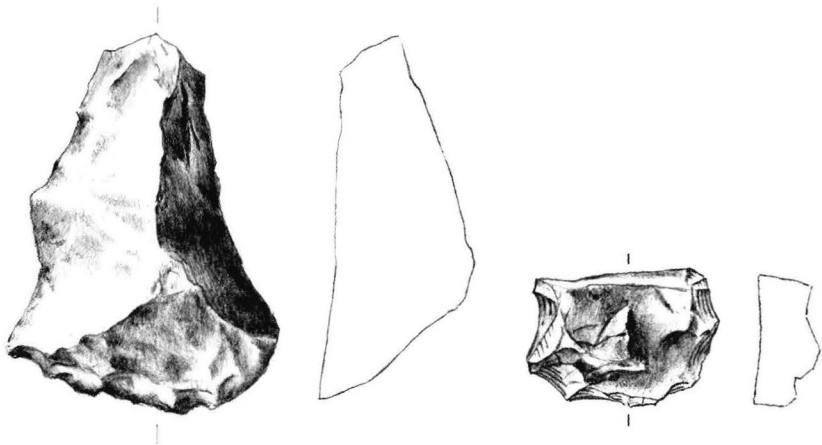

Fig. 1–2. Skrapor (NM 30588:206, 2199) tillverkade av porfyrit. Skala 1:1.

s. 200 och fig. 9) enligt följande: skrapor (fig. 1–2), sågar, borrar/sylar. Därtill har två föremål ansetts vara verktyg med vilka man har polerat pilskaft, s.k. pilskaftsglättare. Fyra föremål av andra stenarter är oslipade.

Avslag av bergarter

Avslagen av bergarter har behandlats som en skild grupp. Med mikroskop har man kunnat observera att skarpa sidor har blivit runda och uppvisar spår efter slitage. Dessa har bedömts vara användningsspår. Tolkningen av spåren grundar sig inte på experimentell arkeologi.

På boplatsen har man tillvaratagit sammanlagt 2460 avslag av stenarter (27,5 kg). Stenarterna är skiffer, sandsten, porfyrit, diabas, glimmergnejs, glimmerskiffer och strålstensskiffer. Av avslagen är ca 45 % av porfyrit och ca 40 % av sandsten, medan ca 10 % är av övriga stenarter. Av avslagen är 14 eventuellt slagkärnor, 60 avslag uppvisar spår av yttilslagning.

De bipolära avslagens antal är två, bägge av porfyrit (NM 30970:110, 448). Spån har inte observerats i materialet. Om man jämför föremålets och avslagens förhållande till varandra, kan den stora mängden sandstensavslag åtminstone förklaras med att största delen av bryna (72) har tillverkats av sandsten. Avslagen har således kunnat uppstå då man tillverkat slipverktyg.

Största delen av mejslarna har tillverkats av skiffer, speciellt av strålstensskiffer, men av avslagen är endast fyra av detta material. Man kan således antaga, att föremål av strålstensskiffer ursprungligen inte har tillslagits på boplatsen. De har transporterats till platsen som färdiga föremål eller som halvfabrikat, inte som råmaterialstycken (jfr Meinander 1939, 13). Ett fåtal avslag av strålstensskiffer kan härstamma från föremål som gått sönder och som har formats på nytt. Sådana ”återanvända föremål” finns bland miniatyrmejslarna (NM 28863:1745, N;M 29610:1851) och även det sänke som hittades i en rödockragrav (NM 30588:1185) har ursprungligen varit en del av något annat föremål.

Man kan dock konstatera, att det sätt på vilket strålstensskiffern spjälks inte är gynnsamt för uppkomsten av avslag; på grund av strålstensskifferns struktur spjälker den i långa stycken (Luho 1946, 69).

Antalet slipade föremål som tillverkats av porfyrit är fem: en krummejsel, en flatmejsel och tre yxfragment, medan de små oslipade, dvs. tillslagna föremålen av porfyrit, t.ex. platta skivskrapor, borrar, sågar och verktyg för polering av pilskaft, är avsevärt fler, dvs. 24 stycken. Med beaktande av det stora antalet porfyritavslag på boplatserna är detta dock en försvinnande liten mängd.

Det stora antalet porfyritavslag och -kärnor på stenåldersboplatserna på Finlands västkust och på Åland samt deras funktion har behandlats av Meinander (1957, 190), Edgren (1966, 128), Nunez (1990, 97, fig. 8) och senast av Jan Storå i hans pro gradu -avhandling (1990). De förstnämnda har framhållit att kärnorna främst skulle ha använts som sådana och då som skrapor (makroskrapor) och avslagen som skrapor och knivar. Emedan porfyriten spjälker på ett annat sätt än t.ex. kvarts, och då den tydligt förekommer i naturen som större noder, är avslagen större och till formen sådana, att de kunnat användas utan ytterligare bearbetning. Storå har på sin sida grupperat stenmaterialet från boplatserna i Geta på Åland utifrån morfologiska kriterier utan att använda de traditionella och funktionella benämningarna skrapor eller knivar (Storå 1990, 31).

På grund av den hårda stenarten är det åtminstone inte lätt att med blotta ögat observera spår efter användning i porfyritavslagen. Därför har man företagit en granskning av föremålen med mikroskop. Emedan det inte var möjligt att gå igenom hela materialet utvaldes 20 avslag för mikroskopering. Endast långa, tämligen smala och vasskantade (eventuellt knivar) och å andra sidan tjocka skivaktiga stycken (eventuellt skrapor) valdes ut. På alla stycken syntes även tillfälligt eller avsiktligt tillslagna spår som tillkommit sedan stycket formats. Av sandstensavslagen utplockades 27 liknande stycken för undersökning. Tolkningen av de spår som observerades mikroskopiskt baserar sig i huvudsak på experiment som gjorts med kvartsmaterial (t.ex. Broadbent & Knutsson 1975, 113–128). I Finland har Jan Storå (1990, 25) gjort experiment med porfyrit. Han experimenterade med porfyritavslag utgående från fyra olika funktioner: fiskrensning, köthantering, barkning och skrapning av trä samt sågning och skrapning av älghorn. Experimentet visade, att man vid arbete med trä- och ben erhöll för ögat synliga retuscher på eggen. Det kan vara vilseledande att direkt jämföra resultaten med de resultat som fåtts med ett annat råmaterial (Broadbent 1979, 117), men en jämförelse kan ändå vara vägledande. I materialet från Rävåsen konstaterades spår efter nötning på sammanlagt 18 avslag, av vilka 10 bestod av porfyrit och 8 av sandsten. Som spår efter användning i porfyritavslagen tolkades små ”spår” som spjälkt från eggensida eller då de skarpa sidorna från avslaget hade avrundats. Som användningsspår uppfattades även helt små slagmärken.

Utifrån det begränsade, mikroskoperade materialet förefaller det alltså som om en synnerligen stor del av porfyritavslagen (hälften av samplet) är sådana som använts även om de inte är retuscherade. Porfyriten ser alltså ut att ha haft sin egen användningsfunktion. Den användes delvis, men inte helt samtidigt med kvarts. Måhända har porfyriten använts som ett ersättande material för tillverkningen av små föremål på boplatser vid kusten därför att den var lätt tillgänglig. På Rävåsen har den dock åtminstone inte helt ersatt kvartsen, eftersom kvartsmaterial förekommer rikligt på platsen.

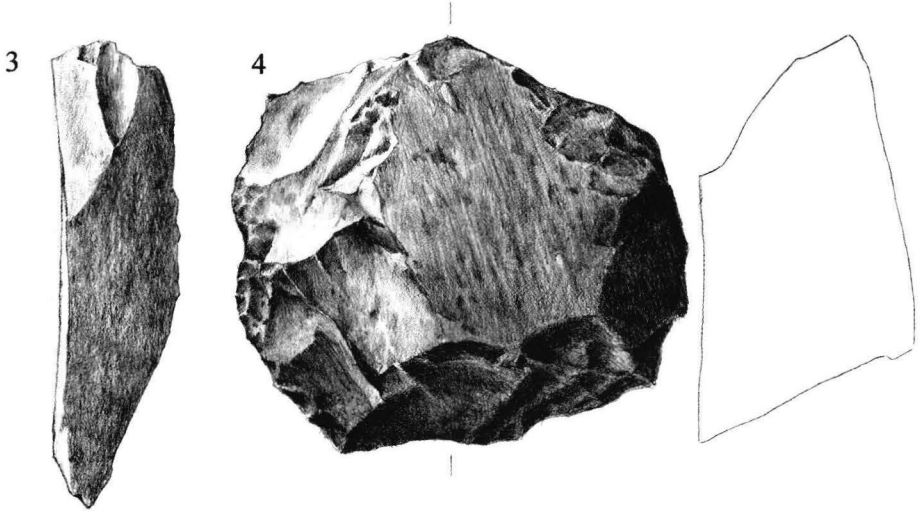

Fig. 3 Avslag av sandsten med bruksspår på den ena kanten (NM 30970:883).

Fig. 4 Linsformad makroskrapa (NM 28659:250) av porfyrit . Skala 3:4.

Av de stycken som bär spår efter användning finns fyra avslag/kärnor som formats genom tillslagning. Ett långt, smalt avslag (NM 30970:833, fig. 3), vars ena långsida är tjock och den andra tunn, påminner om en kniv. På den smala sidan kan man med mikroskop observera spår efter användning dvs. eggen har tydligt rundats. Utöver detta föremål finns åtminstone två linsformade/pyramidformade stycken (NM 30588:2845, NM 30970:448) vilka tydligt har formats genom tillslagning (fig. 4); de påminner om makroskrapor (Meinander 1957, fig. 9). De har ursprungligen kunnat vara slagkärnor, av tillfällig form. Den ena av dem är tillverkad med bipolärteknik och den andra genom ytillslagning. I det sistnämnda stycket finns även tydliga spår efter slitage. Jämfört med övriga porfyritskrapor som hittats på området är dessa skrapor tjocka och stora. Av det skivliknande platta avslaget (30970:249) har små spånor spjälkt från den ena raka sidan, vilket eventuellt kan tyda på, att det har använts för bearbetning av något hårt material. Även detta antagande baserar sig på analyser av användningsspår som gjorts på kvartsskrapor (jfr dock Broadbent 1979, 117).

I fråga om avslagen av sandsten har man inte observerat några tydliga spår av att de skulle ha formats, utan de avslag som har skarpa kanter har använts som sådana. Det slitage som kan ses på den skarpa kanten och gjort den rund, har tolkats som spår efter användning.

Avslutningsvis kan man konstatera, att retuscheringar av avslag har ansetts vara förhistoriska och på sin tid avsiktligt gjorda. Det är ändå skäl att minnas att det också finns processer som har påverkat avslagen efter att de har hamnat i jorden. "Retuscheringar kan uppstå av naturkrafter", t.ex. till följd av tjälén. Då människor rört sig på bopplatsen har även detta kunnat ge upphov till oavsiktliga retuscheringar. Dessutom kan "spåren efter användning" förorsakas av arkeologer, t.ex. sålunda, att avslagen packas ner alltför tätt i fyndpåsar (Storå 1990, 28–30).

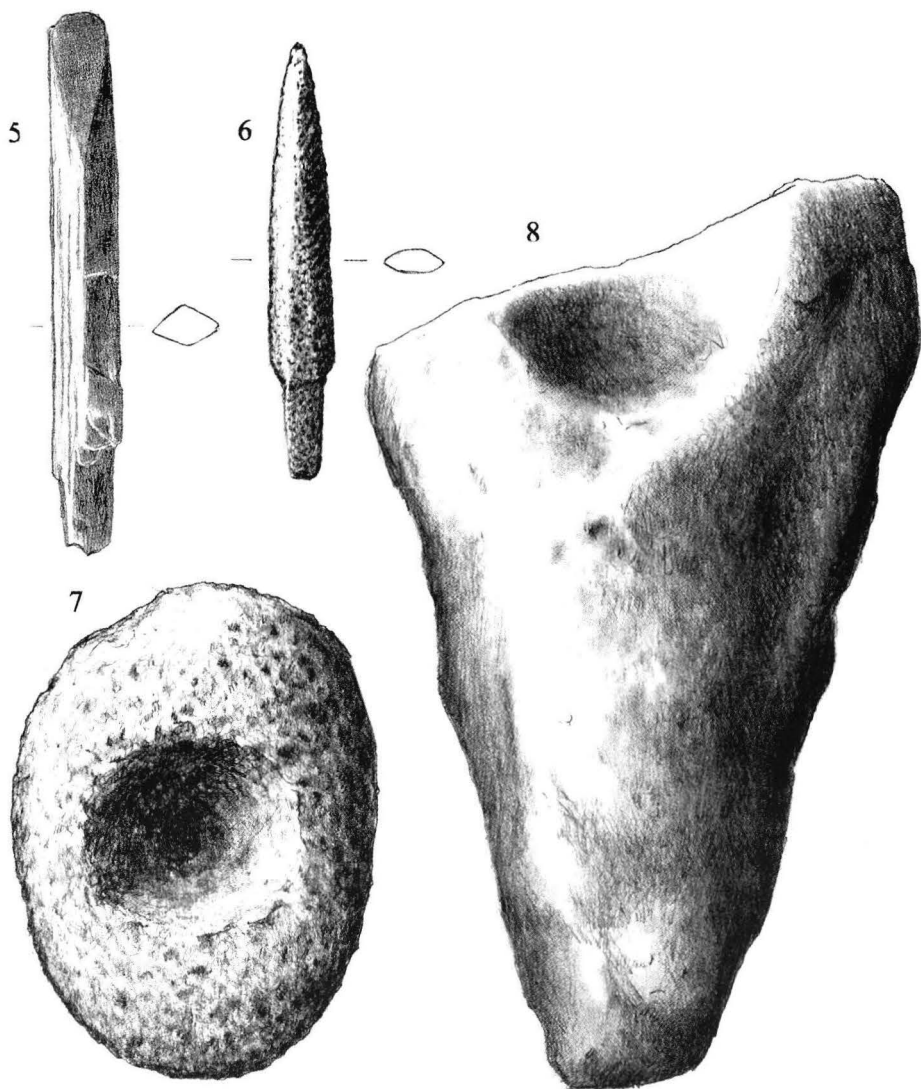

Fig. 5–6 Skifferpilspetsar av Pyheensiltatyp NM 28863:1276, NM 30970:1101. Fig. 7–8 Hålsten NM 28863:308 och rombformig hålsten NM 30970:1101, båda av glimmergnejs. Skala 1:1.

Stenföremålens kronologi och stratigrafi

Bland stenföremålen kan pilspetsarna (fig. 5–6) och minityrmejslarna från Pyheensiltaskedet urskiljas som en egen typologisk och kronologisk grupp. Även två andra pilspetsar tillverkade av skiffer kan troligtvis dateras till slutet av den kamkeramiska tiden. Då togs skiffren i bruk som material för tillverkning av spetsar allt eftersom importen av flinta sinade (Äyräpää 1950, 20, Huurre 1992, 35). En halvfärdig skifferspets påminner till form och tillverkningsteknik i hög grad om flintspetsar. Av de skifferspetsar, vilkas exakta fyndställe är känt, har största delen upphittats under 50 m höjd, medan alla 5 flintspetsar åter har tillvaratagits på 52–55 m höjd.

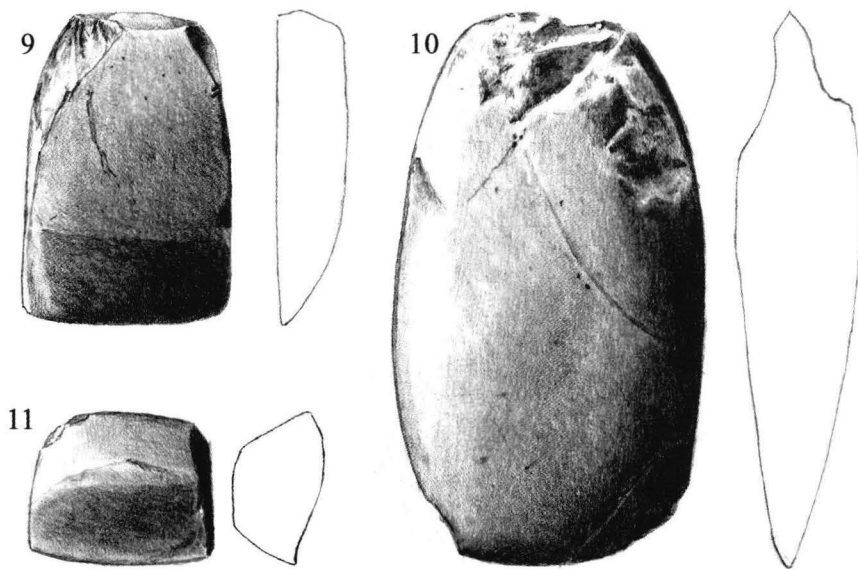
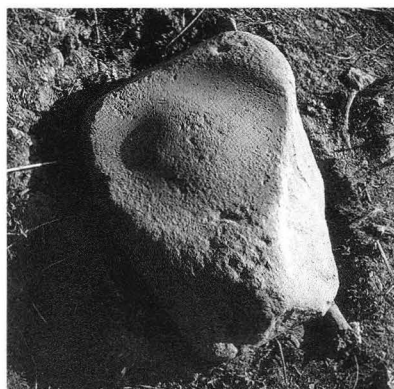
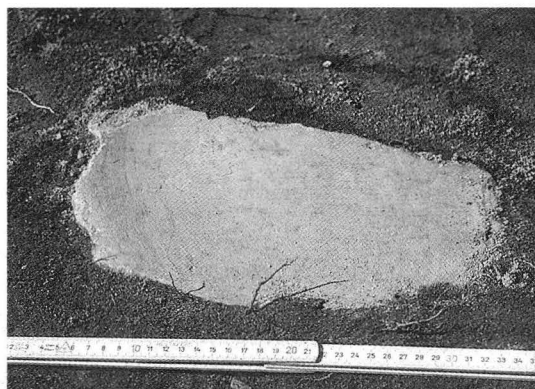

Fig. 9–11 Flatmejsel (NM 29610:1847) av porfyrit, stenyxa (NM 29610:668) av strålstensskiffer, krummejsel (NM 30588:1252) av skiffer. Skala 1:1.

Slipstenen NM 28659:12 av skiffer, på vilken yxor och mejslar slipats med roterande rörelser. Foto: Museiverket/Simo Vanhatalo 1994.

En slipsten av skiffer funnen på området 7. Foto: Museiverket/Vesa Laulumaa 1996

Utifrån stenföremålens utbredning kan man inte påvisa någon tydlig horisontal eller vertikal stratigrafi på bopplatsen. Dock kan en del regionala skillnader mellan olika föremålstyper och i viss mån koncentrationer gestaltas.

De oslipade och retuscherade porfyritföremålen låg samlade på område 9, där deras antal är 12, vilket utgör hälften av alla föremål. Porfyritavslag med spår efter användning påträffades, med undantag av ett föremål, ovanför 51 m höjd; detta gäller även hålstenarna, bultstenarna och stenskiorna (fig. 7–8). Föremålen från dessa områden kan dock inte bindas till någon speciell keramikgrupp. Brynen och slipstenar förekommer över hela det undersökta området, men nedanför 50 m höjd hittades ett hängbryne. Största delen

av pilspetsarna och ett av revsänkena låg på samma höjd. På samma områden påträffades Pyheensilta- och Kiukaiskeramik.

Mejslar (fig. 9) påträffades inom hela det undersökta området. Av boplatsens fyra yxor (fig. 10) låg två på område 7 under 50 m höjd och två på område 8 på över 55 m höjd. Det fanns betydligt flera mejslar än yxor, - något som kan observeras även på andra boplatser under Pyheensiltaskedet (Edgren 1984, 87, Vikkula 1987, 13).

Pyheensilta- och Kiukaiskeramiken fanns tillsammans med pilspetsarna, miniatyrmejslarna och krummejslarna på område 7 och i dess närhet; tillsammans bildade de en helhet. Även ifråga om dateringen hör de ihop, eftersom krummejslarna (fig. 11) har använts från och med slutet av den typiska kamkeramiken till stenålderns slut (Edgren 1984, 43). I den undersökta hyddbottnen, som låg på 53 m höjd, hittades en krummejsel och 6 slipstensstycken. Ett antal fragment av slipstenar och en miniatyrmejsel fanns i hyddbottnens öst-sydöstra del på 0,5–1.0 m avstånd från väggen. I rödockragraven under hyddbottnens vall fanns ett sänke av skiffer och ett oslipat porfyritföremål. I hyddbottnen och i omgivningen fanns nästan enbart Pyheensiltakeramik.

Dateringen

Utgående från stenföremålen har boplatsen således varit i användning åtminstone under Pyheensiltaskedet. Bland stenföremålen finns inte några andra föremål som lika tydligt vore specifika för något bestämt kronologiskt keramikskede.

Råmateriallets ursprung

Som orsak till att man valt de råmaterial som använts vid tillverkningen av stenföremål kan bl.a. följande synpunkter anföras. Det råmaterial som använts av rationella och praktiska skäl står i direkt förhållande till lokala källor. En annan grund till att man väljer ett visst råmaterial är dess lämplighet för ändamålet, ty ett samfund väljer sådana material som lämpar sig för den slagteknik de var bekanta med. En tredje orsak, som troligtvis kan ha påverkat valet av ett visst material, är dess symbolvärde (Taffinder 1987, 63).

Av de material stenföremålen tillverkats av behandlas i det följande endast sandsten och porfyrit. En preliminär bestämning av stenarterna har gjorts av fil.dr Markus Torssonen från Geologiska forskningsanstalten. Den egentliga källan för porfyrit ligger på botten av Bottniska viken norr om Åland (Meinander 1957, 189). Porfyrit förekommer rikligt bland strandstenarna längs kusten från Egentliga Finland till Österbotten och var sålunda lätt att samla under stenåldern. Porfyriten har m.a.o. inte brutits från urberget. Enligt Torssonen förekommer porfyrit i ådror i urberget bl.a. i Karvia.

Sandsten förekommer i naturen bland morängrus i Österbotten, varför den sannolikt har insamlats som noder. Ett flertal slipstenar av sandsten på boplatsen består också av stora noder.

I fråga om de två ovannämnda stenarterna kan man konstatera, att råmaterialet har anskaffats i den närmaste omgivningen och senare bearbetats på boplatsen. På boplatsen finns rikligt med avslag och i materialet ingår sådana stycken där råmateriallets ursprungliga yta finns kvar. Skiffern som inte förekommer i naturen inom undersökningsområdet, har san-

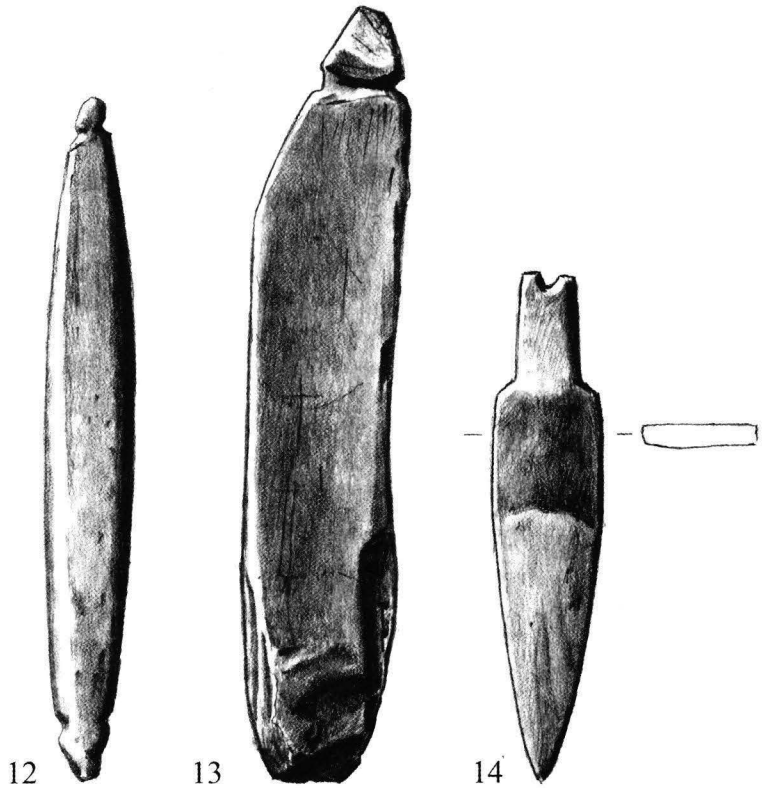

Fig. 12-14 Revsänke med knopp av skiffer (NM 28863:257), hängbryne av skiffer (NM 28863:1448), skifferhänge som liknar en pilspets av Pyheensiltatyp (NM 29610:1310). Skala 1:1.

nolikt hämtats till platsen i form av färdiga föremål eller kanske också som halvfabrikat, eftersom det finns mycket litet avslag på platsen. På bopplatsen finns dock åtminstone två halvfärdiga föremål av skiffer: det ena är en ofullbordad smalmesjel eller en pilspets och det andra är en halvfärdig bladformad pilspets.

En jämförelse av föremålsbeståndet med fynd från Pyheensiltaskedet och från närliggande områden

Som jämförelsematerial har främst använts fynden från eponymbopplatsen Pyheensilta i Virmo (Mynämäki), men även material från Lyytikänharju och Hiittenharju i Harjavalta har utnyttjats. Anne Vikkula har i sitt licentiatarbete förtecknat grupper av stenföremål (Vikkula 1987, 13), vilka hon anser höra till Pyheensiltaskedet. Vid en jämförelse mellan materialet från Rävåsen och fynden från Pyheensilta kan man observera, att de överensstämmer med varandra. Förutom pilspetsarna, småmesjlarna och krummesjlarna kan man särskilt nämna föremålen av porfyrit. Detta gäller de makrolitiska skraporna liksom även de mindre föremålen. Från vardera bopplatsen har man tillsammans med Pyheensiltakeramik tillvaratagit retuscherade skrapor, borrar och andra föremål av obestämbar form, som påminner om spetsar. Porfyritföremål och -avslag påträffas under hela den kamkeramiska tiden ända till slutet av stenåldern både på boplatserna i västra Finlands kustområde och på Åland (Meinander 1957, 199). De retuscherade, oslipade porfyritföremålen har

dock aldrig tidigare daterats för att utreda huruvida något speciellt profyritföremål entydigt kan hänföras endast och enbart till Pyheensiltaskedet. Från gropkeramiska boplatser på Åland känner man dock till porfyritföremål som är av samma typ som föremålen på Rävåsen, t.ex. makroskopor, platta skrapor och borrar (Meinander 1957, 202 och Nunez 1990, 95–99).

I sin undersökning nämner Vikkula även sänken av Pyheensiltatyp (Vikkula 1987, 13) men hon beskriver dock inte typen närmare. I anteckningar som uppbevaras på arkeologiska institutionen vid Helsingfors universitet presenterar hon dock typen på följande sätt: ”Sänkena är långa och smala hålförsedda föremål, tydligen tillverkade genom sågning. De kan med avseende på formen tydligt jämföras med pilspetsar av Pyheensiltatyp och de förekommer rikligt på Pyheensilta boplatser i Virmo” (förf. översättning). Bland sänkena från Rävåsen finns inte några föremål som motsvarar den av Vikkula beskrivna grupp I. Det långa, smala knoppsedda sänket (fig. 12) passar dock med avseende på formen väl ihop med Vikkulas s.k. sänken av ad-Pyheensiltatyp vilka har en tvärgående fåra. Det andra platta rektangulära skivlika föremålet från Rävåsen som har en inskärning i vardera ändan, hör inte exakt till någon egentlig typ, men påminner nog om sänken av Pyheensiltatyp.

Till Pyheensiltaskedet hör eventuellt också de hängbrynen av skiffer som har hittats på Rävåsen, i Pyheensilta (NM 14775:132) och på Lyytikänharju (NM 15328:621). Alla liknar varandra till formen: de är långa, smala och knoppsedda (fig. 13). På Rävåsen har brynet hittats tillsammans med Pyheensiltakeramik. På Rävåsen saknas sådana flata skifferhängen som förekommer allmänt i fyndmaterialet från Pyheensiltaskedet, bl.a. på Lyytikänharju (Edgren 1956, fig. 5). Från Rävåsen känner man däremot endast till ett skifferhänge; det är ett föremål med tånge som liknar en pilspets av Pyheensiltatyp (fig. 14). Liknande föremål är kända på Lyytikänharju och i Pyheensilta (NM 13842:437, NM 20617:456).

Alla de hålstener som upphittats på Rävåsen - det gäller både ett fragment av en rombformig hålsten och naturstenar som inte formats - är till typen sådana, att de förekommer nästan under hela den kamkeramiska tiden. I Pyheensilta i Virmo finns även rombformiga hålstener och naturstenar med skafthål (H. Edgren 1978, 8, 20) men de hör alltså inte enbart till Pyheensiltaskedet.

Utöver likheterna föreligger det även skillnader mellan fynden från Lyytikänharju och Hiittenharju respektive Rävåsen. I materialet från Lyytikänharju finns det rikligt med porfyritavslag, men små föremål tillverkade av porfyrit (skrapor, borrar, sågar osv.) förekommer inte nämnvärt. I fynden från Hiittenharju saknas sandstensavslag nästan helt, ehuru några brynen gjorda av sandsten och fragment av sådana ingår i materialet. Detta beror dock inte på att utgrävaren inte skulle ha tagit till vara avslagsmaterial; skillnaden är m.a.o. markant.

Av de ovan nämnda fyndgrupperna som ansetts vara karakteristiska för Pyheensiltaskedet ser det ut som om bultstenarna skulle saknas på eponymboplatserna. På Rävåsen finns det tre bultstenar som alla upphittats inom samma område och tillsammans med Pyheensilta- och Uskelakeramik. På den gropkeramiska boplatserna Kolsvidja på Åland är de allmänna (Meinander 1957, 186). På kamkeramiska boplatser på den finska västkusten, t.ex. i Nästinristi i Letala (Miettinen 1980,76) känner man till dem, men de hör speciellt till

Jäkrlägruppen och till Kiukaikulturen under stenålderns slut (Edgren 1966,131).

En annan grupp som hör till samma typ som den ovan nämnda föremålsgruppen och som uppträder inom samma område på Rävåsen, är de flata diskusliknande stenslivorna. Dessa föremål har hittats både på järnåldersgravfält och stenåldersboplatser. Mirja Mietinen har för stenålderns vidkommande daterat föremålen till den sena kamkeramiken (Miettinen 1980, 77). Denna uppfattning får stöd av fyndförhållandena på Rävåsen.

Rävåsens material har också jämförts med fynd från den närbelägna boplatzen Mössåsen i Lappfjärd i Kristinestad. Här har man inte gjort några arkeologiska undersökningar, men från denna plats kommer rikligt med stenföremål. Någon tydlig överensstämmelse med fyndmaterialet från Rävåsen finns inte och t.ex. Pyheensiltaskedets spetsar fattas på Mössåsen. Däremot har där bl.a. hittats yxor som påminner om Kiukaistypens yxor.

Om föremålets funktion

På basen av stenföremålen kan boplatserna på Rävåsen karakteriseras som en fångstboplatser. Platsen har varit en havsstrand under Pyheensiltaskedet, men legat nära en åmynning på samma sätt som de övriga boplatserna med keramik av Pyheensiltatyp. De långa slanka pilspetsarna har i tidigare litteratur sammankopplats med bl.a. fiske och fågeljakt (Edgren 1992, 103–104). Spetsar av denna typ kunde man dock knyta t.ex. till eskimåernas pilar för jakt på vildren; dessa pilar har en nästan likadan form. Sådana ”vildrenspilar” är långa och smala och tränger lätt in i bytesdjuret, fastän de har gjorts av ben (Murdoch 1887–1888, 205). I det osteologiska materialet från Rävåsen har man funnit ben av både sjö- och skogsfågel, men blott i små mängder. Endast 0,6 % av benmaterialet utgörs av större däggdjur som älg, vildren och björn. Skiffersänkena har använts vid fiske. Det finns dock inte speciellt mycket ben av fisk i restfaunan.

Den överlägset största delen av boplatsernas brända ben består av ben från säl (71 %). Vilka föremål kan då anses höra till säl fångst och säl fångsthanteringen? Sannolikt gäller detta åtminstone olika skrapor, likaså krummejslar och varför inte också miniatyrmejslar. De har alla kunnat användas vid beredning av hudar och skinn. Stenartsavslag som nöts (rundats) i kanterna har på ett naturligt sätt lämpat sig för beredning av hudar och skinn. En del av de flata slipade sandstensstyckena har förutom vid slipning, även kunnat användas vid andra arbeten, som det varit brukligt hos eskimåerna: efter att vävnaderna skrapats bort med en stenskrapa, har huden gnuggats på insidan med en platt sandstensskiva för att göra den mjuk (Murdoch 1887–1888, 300). Dessutom kunde de nästan knyt-nävsstora porfyritavslagen vara motsvarigheter till eskimåernas halvmånformade ”ulu”, knivar som var mycket lämpliga när det gällde att stycka säl (Murdoch 1887–1888, 154, 163). Porfyritavslagen förekommer ju allmänt på platser där man fångat säl, t.ex. på Kolsvidja på Åland, på Kraviojankangas i Kumo och Nästinristi i Letala. På dessa platser inverkar den rikliga tillgången på porfyrit på att den har använts i stor utsträckning. Frågan kräver noggrannare undersökningar, till exempel för att utreda huruvida skifferknivarna ersätts av porfyrit på de nordligaste säl fångstplatserna eller om porfyrit har transporterats från de platser där den förekommer i naturen till andra ställen. För att förvissa sig om att porfyritavslag har använts för det ändamål som ovan antytts, förutsätter det naturligtvis även mera omfattande undersökningar. Avsikten har dock varit att försöka ge några förklaringar till den rikliga förekomsten av porfyrit på boplatser inom ett visst område samt att förklara varför sekundärt formade föremål ser ut att förekomma i så ringa mängd

på boplatserna. Avsikten med att slå porfyrit har kunnat vara att åstadkomma lämpliga avslag, färdiga att användas som sådana och de har även använts som sådana vilket den mikroskopiska undersökningen visade. Avsikten med tillslagningen var alltså att åstadkomma avslag för direkt användning.

Av den stora mängden avslag att döma har man på boplatserna, förutom porfyritföremål, också tillverkat brynen. En del av sandstensskivorna och de rundade avslagen har säkert använts också för sågning. Utifrån en halvfärdig pilspets av Pyheensiltatyp (NM 28863:1662) kan man dra slutsatsen att åtminstone en del av pilspetsarna skulle ha tillverkats på boplatserna, möjligen av halvfärdiga produkter med ifrågavarande teknik. Den undersökta hyddbotten med närliggande omgivning kan anses vara ett aktivitetsområde för tillverkning av föremål, eftersom det på dess östra sida har påträffats flera brynen. Här har också påträffats en miniatyrmejsel som troligen har varit en återvinningsprodukt, vilket också passar in på tillverkningsplatsens karaktär.

Litteratur:

- Broadbent, Noel** 1979. Coastal Resources and Settlement Stability. *Aun* 3.
- Broadbent, Noel & Knutsson Kjøl** 1975. An experimental analysis of Quartz Scrapes. Results and Applications. *Fornvännen* nr 3, 113-128.
- Edgren, Helena** 1978. Suomen kampakeraamisen kulttuurin reikäkivet. *Helsingin yliopiston arkeologian laitoksen Moniste* No 15.
- Edgren, Torsten** 1956. Stenåldersboplatserna i Lyttikänharju i Harjavalta socken. *Finskt Museum* 1956, 31-42.
- Edgren, Torsten** 1966. Jäkärälä-gruppen. *Finska Fornminnesföreningens Tidskrift* 64.
- Edgren, Torsten** 1984. Kivikausi. *Suomen historia* 1. Espoo.
- Edgren, Torsten** 1992. Den förhistoriska tiden. *Finlands historia* I. Helsingfors.
- Huurte, Matti & Turpeinen, Oiva** 1992. *Leipä luonnosta*. Keuruu.
- Luho, Ville** 1946. Eräiden kivilajien käytöstä kivikaudella. *Terra* No. 58, 60-74.
- Meinander, C.F.** 1939. Pyheensilta stenåldersboplatserna. *Finskt Museum* 1939, 28-38.
- Meinander, C.F.** 1957. Kolsvidja. *Finska Fornminnesföreningens Tidskrift* 58.
- Miettinen, Mirja** 1980. Forntid i Pörtom. *Boken om Pörtom*. Vasa.
- Murdoch, John** 1887-1888. Ethnological Result of the Point Barrow Expedition, Smithsonian Institution, *Report of the Bureau of American Ethnology* 1887-1888. Washington.
- Nunez, Milton** 1990. A Flint/Quartz Substitute in the Åland Archipelago. *Universitetets Oldsaksamling. Årbok* 1989/1990.
- Taffinder, Jacqueline** 1987. The selection of the lithic raw materials. *TOR*. Vol 21 1986-1987, 57-77.

Otryckta källor

- Storå, Jan** 1990. *Stenredskap och bosättningsmönster*. Pro gradu -avhandling. Finsk och jämförande arkeologi. Åbo Universitet.
- Vikkula, Anne** 1987. *Pyheensilta*. Licentiatavhandling. Arkeologiska institutionen vid Helsingfors universitet. Manuskript.